

УДК 159.98:37 + 654.19

Степура Ігор Володимирович, старший лаборант лабораторії когнітивної психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України

e-mail: istep@mail.ru

РОЗВИТОК КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІХ ПРОЕКТІВ З ЕЛЕМЕНТАМИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В ТРАДИЦІЙНИХ ЕЛЕКТРОННИХ ЗМІ (НА ПРИКЛАДІ СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГІОНУ)

Анотація

В статті висвітлюються історичні аспекти освітніх проектів (радіо та телебачення) в східноєвропейському регіоні з урахуванням історико-політичних факторів розвитку держав. За допомогою радіо, а потім і ТБ, в регіоні були реалізовані як загальнопросвітницькі проекти, так і різні моделі дистанційного навчання. Перш за все – лекційні курси без зворотного зв'язку, навчання з консультаціями й оцінюванням на місцях (в школах, наприклад), а також навчання з виїздом в централізований центр тестування для здачі іспитів. Скрізь, де навчальний контент передавався по радіо, ТБ – навчальні програми ДН були інтегровані в існуючу шкільну програму.

Приділяється увага створенню комплексних структур дистанційного навчання при ЗМІ: з функціями мовлення, досліджень та науково-педагогічної роботи в межах однієї організації, що є цінним й для сьогодення.

Ключові слова: радіо, телебачення (ТБ), дистанційна освіта, традиційні електронні ЗМІ, східноєвропейський регіон.

Степура Игорь Владимирович, старший лаборант лаборатории когнитивной психологии Института психологии имени Г.С. Костюка НАПН Украины

РАЗВИТИЕ КУЛЬТУРНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОЕКТОВ С ЭЛЕМЕНТАМИ ДИСТАНЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ТРАДИЦИОННЫХ ЭЛЕКТРОННЫХ СМИ

(НА ПРИМЕРЕ ВОСТОЧНОЕВРОПЕЙСКОГО РЕГИОНА)

Аннотация

В статье освещаются исторические аспекты просветительских проектов (радио и телевидения) в восточноевропейском регионе с учётом историко-политических факторов развития государств. С помощью радио, а потом и ТВ, в регионе были реализованы как общеобразовательные проекты, так и разные модели дистанционного обучения. Прежде всего – лекционные курсы без обратной связи, обучение с консультациями и оцениванием на местах (в школах, например), а также обучение с выездом в центра-

лизованный центр тестирования для сдачи экзаменов. Везде, где учебный контент передавался по радио, ТВ – обучающие программы ДО были интегрированы в существующую школьную программу.

Уделяется внимание созданию комплексных организационных структур дистанционного обучения при СМИ: с функциями вещания, исследований и научно-педагогической работы в рамках одной организации, что ценно и для сегодняшнего дня.

Ключевые слова: радио, телевидение, дистанционное обучение, традиционные электронные СМИ, восточноевропейский регион.

Stepura I.V.

DEVELOPMENT OF CULTURAL AND EDUCATIONAL PROJECTS IN THE COMMON ELECTRONIC MEDIA FEATURING ELEMENTS OF DISTANCE LEARNING: THE CASE OF THE EAST EUROPEAN REGION

Summary

The article deals with historical aspects of educational projects (on the radio and TV) in the East European region and also takes into account historical and political factors affecting development of states. Through radio and TV, both general education projects and different models of distance learning were implemented in the region. First of all, these were courses of lectures without feedback, instruction with consultations and assessment in the field (e.g., at schools), and instruction with visiting the testing centre for exams. In every place where the instructional content was broadcasted, these distance learning educational programs were integrated into the actual school program.

Special attention is being given to the creation of complex organizational structures for remote education via mass media carrying out functions of broadcasting, research, and scientific and pedagogical work within the walls of a single body. The author regards this experience as being of value for today, too.

Keywords: radio, television, remote education, distance learning, common electronic media, East European region.

Постановка проблеми. Починаючи з самого народження публічного мовлення в різних державах виникають освітні проекти. Стимулом до їх виникнення та розвитку в регіоні стали політичні процеси розпаду та створення нових держав. В державах регіону склалися централізовані структури мовлення, що реалізовували просвітницькі, культурологічні проекти, які привели пізніше до цілісних проектів дистанційного навчання (ДН) на радіо та телебаченні (ТБ). Останнім часом навчальні організації у власній діяльності застосовують медіа проекти в Інтернеті. Однак, організації, що поєднували дослідницьку

та науково-педагогічну роботу, а також телерадіомовлення, працювали вже з 20-х років XX століття. Як впливає їх досвід на сьогодення? **Об'єктом** нашого дослідження виступають методи дистанційного навчання (ДН) в історичній ретроспективі, реалізовані за допомогою традиційних електронних засобів масової інформації (ЗМІ) – радіо та ТБ на прикладі низки країни Східної Європи та європейської частини СРСР. **Предмет дослідження** – взаємодія історико-політичних факторів розвитку держав регіону й розвитку електронних ЗМІ в розрізі впровадження засобів навчання. Метою роботи слугує: прослідкувати методи ДН, що застосовувались на радіо та ТБ для можливого використання в нових історичних обставинах.

Основний виклад. Народження традиційних електронних ЗМІ, перш за все радіо, припало в Європі на міжвоєнний період (1918-1939 гг.). Держави Східної Європи формуються близько 1918 р. по результатах I Світової війни. Кордони новостворених держав (наприклад, Польщі, Чехословаччини, Угорщини) були визначені мирними договорами: Версальським (1919), Сен-Жерменським (1919), Тріанонським (1920). В багатьох державах регіону йшло активне національне й суспільне будівництво. Інтелігенція розглядала будь які культурні форми: літературу, театр, кінематограф для розвитку народної свідомості в національному дусі; переглядалися й навчальні програми. Одним з нових форм просвіти та виховання стає радіо. Як і в багатьох європейських країнах ця функція стає ведучою. Новостійна функція буда редукованою з униканням «політизованості». З розвитком політичного процесу в нових державах ці ідейні табу відкидаються, і з кінця 30-х років XX століття радіо крокує за територіальними поділами й культурними експансіями. У більшості східноєвропейських країн радіо починається як громадська ініціатива, але згодом держава опановує монополією на мовлення, вбачаючи в ньому інструмент пропаганди власних ідей та державної безпеки. Спочатку радіо передає програми загальнокультурної спрямованості: театр, музика, релігійні служби та проповіді. Окремою формою стає просвітницький монолог громадського, культурного чи наукового діяча.

Вже через кілька років приходять до думки використання нового ЗМІ в навчальному процесі. Радіо стає допоміжним засобом навчання або об'єднавчою інституцією просвітницьких зусиль громадськості й держави. Причому навчальна функція накладається на загальнокультурну спрямованість радіо, не відмінюючи її. В різних країнах загальнопросвітницька та суто навчальна функція мовлення зароджуються та співіснують, приймаючи різні форми. Так, у Чехословаччині 12 січня 1925 р. мікрофони вперше встановлюють в оперному театрі – в живому ефірі транслювалась постановка Б. Сметани «Дві вдови». Були трансляції з філармонії, з храму, на радіо виступав президент Т.Г. Маса-

рик. Цікавою формою взаємодії науки, радіо та повсякденного життя стає передача сигналів точного часу з обсерваторії. З 1926 року з'явилися перші програми для селян та фермерів – «сільськогосподарське радіо». Ці трансляції підвищували загальний рівень знань селян, розповсюджували сучасні методи господарювання. В тому ж році в Чехословаччині на регулярній основі працював радіотеатр, пріоритет був за постановками національних авторів. В складі чехословацького «іншомовлення» готували програми не тільки для закордону, але й для національних меншин (для Закарпатської Русі, Закарпаття, русинською мовою, яка в міжвоєнний період у складі Чехословаччини). [6]

З жовтня 1929 на радіо виходять трансляції шкільних уроків за програмою початкової школи. Заняття прослуховувались в прямому ефірі в школах. Це було додатковим матеріалом вчителю, що зближував різний рівень підготовленості вчителів, задавав єдине спрямування учбовому процесу. В країні цей досвід вважають першим досвідом ДН за допомогою технічних засобів. В 1956 р. на ТБ була програма «Телевізійний університет».

У **Польщі** з радіо співпрацювали музиканти, письменники, диригенти, діячі культури. На прикладі Познанського радіо можна уявити, як будувалася типова програма довоєнного радіо в цій країні. Ефір на радіо в Познані був розмовним (за довоєнними канонами), виконувалось багато класичної музики. Були в ефірі ранкова гімнастика, журнал про науку, навчання іноземних мов, радіоспектакль та культурологія. Вже з кінця 30-х років при радіо зорганізують архіви, перш за все це музичні колекції та етнокультурні записи, що слугувало поштовхом до дослідницької функції радіо. Польське радіо Померанії та Куявско (центр у Бидгощі) з початку 30-х років веде радіоархів, що містить 20 тисяч записів передач з датуванням з 1939 року. Вже на початковому етапі навколо радіо збирається група амбітних та талановитих письменників, журналістів, вчителів, діячів культури, які створювали різні формати радіо. В цей період програма складалася з трьох частин: інформація, література й музика [15]. Л. Горизонтов зазначає: «Важливим засобом політичного та духовного об'єднання нації виступало радіомовлення, а починаючи з 60-х років – телебачення. Актуальність швидкого розвитку цих каналів інформації диктувались перш за все значимістю радіо та ТБ як загальнодоступних, масових комунікацій, що допомагають щоденно орієнтуватися в соціальному середовищі». [1, с.496].

Угорщина. Після розпаду Австро-Угорщини нова держава була в більш складному становищі, ніж Австрія. В країні спочатку встановилася радянська влада, а потім буржуазний режим Хорті з національним акцентом. Молода держава шукала свого місця в світі та Європі, але перебуваючи в стані переможеної держави втратила багато угорсь-

ких земель. Нове ЗМІ було тут в нагоді. На відкритті публічного регулярного мовлення угорського радіо (нині **MR1-Кошут-радіо**) Мілош Козма, президент Угорської телеграфної компанії (1925), казав, характеризуючи національне радіо [18, с. 355-356]: «Радіо ... потужний арсенал зброї відтворення угорської культури. Ця зброя зараз почала мовлення, опис якої є зайвим. Всі й так знають, що значить для Угорщини в поточній ситуації: коли ці хвилі досягають угорських кордонів кожним словом. Від себе та від імені Ради заявляю, що всі комерційні аспекти будуть зведені нанівець, ми будемо використовувати цю зброю тільки в розрізі угорської культури». Козма та його колега Сьотс Ерньо вивели угорське радіо на міжнародну арену, створили передачі, в яких було багато музики та мистецтва. Для бесід просвітницького плану до мікрофону запрошувалися письменники, священики, композитори [18]. Радіо стало культурною подією в країні. Понині працює радіостанція в Лакіхеді (1927), що задіяна на трансляції культурологічно-мистецького радіо **MR3-Бартока**.

З 1928 року розпочинається етап розвитку власне методів навчання за допомогою радіо. Тут починає виходити «Вільний університет» – просвітницька програма для робітників-промисловців. В той час Угорщина аграрна держава й передача малозрозуміла селянам. Сільська інтелігенція звинувачує радіо в «напівпросвітництві» та неврахуванні інтересів села. З'являються передачі про селян, на «сільськогосподарську тематику». Загалом змінилася мова радіо на більш просту – в країні 600 тис. неписьменних [4, с.388]. Стан інтелігенції складний – наука майже не фінансується. Частина вчених емігрувала, інша намагається самотужки шукати грошей. Наукові інституції в складі академії наук розпалися. В цій ситуації радіо стає не просто мовником, а й науковим центром.

В 1929-30 рр. концепція ДН по радіо стає більш окресленою. Було вирішено читати перед мікрофоном лекції з літератури, історії, географії та ін.; з практичних проблем. Складність була в доборі лекторів, що змогли б донести до слухача складні наукові та науково-практичні категорії. Куно Клебельсберг вів «Школу політики», Олександр Солімош «Етнографію», Тібор Геревич – «Історію мистецтва», Телеки – «Економічну географію», Олександр Хевеш – «Історію театру», Альберт Бержеїч – «Філософію», Елемер – «Історію літератури» [17]. Концепція була такою й після II світової війни.

Козма вважав, що для невеликих країн самою потужною зброєю є національна мова, а дослідження угорської етнографії – сильний фактор угорської самостійності. Згадана Науково-педагогічна робота, а також історико-етнографічна робота співробітників радіо слугувала справі об'єднання мовлення, дослідження та педагогічної науки. Велика робота збору народного фольклору, пісень, національної спадщини провадилась під егідою національного радіо (Золтан Кодай, Белла Барток, Ласло Лайт, Шандор Вереш).

Етнограф Дьюла Ортутай проводив десятки експедицій, записуючи пісні, казки та легенди та ін. Писали й живі голоси, однак багато їх було втрачено в роки війни.

Дослідницьку діяльність з мовленням поєднувало й польське радіо. В 1952 р. на радіо Померанії читалися лекції з народної культури, лекції з етнографії. Радіо з Торуня співробітничало з вченими Університету Коперніка [15].

В угорській літературі в міжвоєнний час існувало два напрямки – ліберально-прозахідне («Нюгат») та національно-патріотичне. Між ними існував конфлікт, що відбивав протиріччя міських інтелектуалів та аграрних традиціоналістів. Письменник Міклош Немет («патріот-селянин», керівник літредакції радіо з 1933 р.) закликав висунути третій шлях, який б примирив всіх. Також письменник закликав до розвитку учбового радіо («популярного коледжу»). Немет вводить на радіохвилях літературні читання. Мовлення розширюється завдяки другій програмі – в 1932 р. стартувало **MR2-Петефі**.

Міклош Козма виступав проти ідеї тоталітарної держави, проти правої реакції [18]. Останні роки життя він намагався зберегти радіо від впливу прямої політики, але ця ідея була утопічною в умовах наближення Світової війни. Завдяки впливу Німеччини Угорщина за Віденськими арбітражами отримала в 1938 році частину Словаччини й Закарпатську Україну, а в 1940 році частину Трансільванії від Румунії. Помітною діяльністю радіо стала серія прямих ефірів з нових угорських територій. Козма брав участь в організації трансляцій з Ужгорода. 23 березня 1941 року урядовий комісар відкрив на Закарпатті в Унгварі (нині Ужгород) тиждень мистецтв. Жолт Харшаньї, Жолтан Сабо, Ласло Сабо організували літературний вечір. Образотворчий музей виставив картини закарпатських художників, а з Унгварського греко-католицького собору була радіотрансляція [19]. В низці угорських джерел ці події подаються в ностальгічних тонах. В українських істориків зовсім інше ставлення до цих подій [3,10]. На Закарпатті 1938 року влада Чехословаччини дає згоду на створення автономії – Карпатської України. 12 лютого проукраїнські сили перемагають на виборах в місцевий парламент. 14 березня 1939 парламент в м. Хуст проголошує незалежність Карпатської України. По домовленості з Німеччиною угорські війська за три дні окунують Закарпатську Україну, незважаючи на спротив.

Після II Світової війни концепція ДН незмінна. Радіо надавало школі додаткові матеріали, а для широких верств населення готувало популярні матеріали, функція мовлення поєднувалась з дослідницькою функцією. З 1946 р. виходив радіожурнал про психологію, педагогіку та угорську школу.

В роботі [11, с. 57] зазначають, що угорське ТБ почало розвиватися пізніше відносно інших європейських країнах. Бурхливий розвиток припав на 60-ті роки, з цього періоду

воно стало елементом повсякденності угорців. З появою ТБ на екрані з'явилися всі стилі та жанри культури [12,13]. Найулюбленіші – розважальні передачі (кабаре, спектаклі, кіно), на чому наполягає ряд авторів, які проводили хронометричні замірювання програмної сітки мовлення. Розваги 70,4%, біля 25 % новини й публіцистика, 6,4 % освітня культура. Однак, не забуваймо, що за хронометражем рубрика «наука» в Угорщині (1980) випереджала всі досліджувані країни [11, с.34].

Вже з 1964 регулярно стала виходити «Телешкола» – спеціальний курс учбового телебачення. З 1966 р. проводяться уроки з 15 предметів, що співпадають з програмою початкової та середньої школи. З 1972 р. школа телебачення інтегрована в національну шкільну програму, як додатковий матеріал учням та методичний матеріал вчителю. Телевізори мали 3000 початкових та 600 середніх шкіл; працювали дві загальноугорські програми M1, M2. Науково-популярне та учбове ТБ сприяли оптимізації виховного впливу на дитину, трансляції естетичного досвіду, підвищенню інтелектуальних здібностей. Для дорослих та дітей випускалися мовні курси з угорської та іноземних мов. Були організовані шкільні класи з телекурсами за предметами: в початковій школі – екологічна освіта, читання, малювання, історія, угорська мова та література, природознавство, географія, арифметика, геометрія, фізика, хімія, естетика, іноземні мови: російська, англійська, німецька, французька. Були курси для обдарованих дітей, що мали на меті вищу технічну освіту за програмою підготовчих відділень: вища математика, фізика. З 1968 р. виходив тележурнал «Батьки, вчителі разом» [13]. С 1967 р. готувалися науково-популярні передачі з світу науки (вели Альфред Реньї, Лайош Яноши та ін.); дискусійна передача «Клуб вчених»; з 1970 р. – тележурнал «Історія» [11, с. 34], з 1984 р. – «Мислитель» (література, психіатрія, психологія, економіка, етнографія та демографія). В програмі «Теле-Доктор» (1987 р.) йшлося про психотерапію. З 1989 р. на ТБ проводилися лекції «Основи економіки» [14]. З 1992 р. запускають міжнародний супутниковий канал Duna (Дунай). Він створений заради об'єднання всіх угорців, на каналі демонструються просвітницькі програми та новини [11]. Після відмови від соціалізму держтелебачення перетворюють в суспільне за західними стандартами. Суспільний мовник (M1, M2) періодично має фінансові проблеми, але, як і раніше, там знаходять місце для освітньо-культурних проектів, телепостановок, концертів, літературних декламацій. У 2008 р. вийшов 100-серійний проект Nyugat (2008) – документальний серіал про літературно-культурологічний журнал «Нюгат»; історичний серіал «Magyarország története» (2009–2010, 46 серій) [8].

Румунія. В Румунії приймають рішення про «суспільну» модель мовлення за концепцією BBC. Перед ТБ ставлять завдання в галузі освіти та інформації. З початку 60-х років

виходить: з 1963 року – «Технічний університет по ТБ», а «Teleenciclopedia» (Корнелія Радулеску) виходить понині, «Час села» (М. Мереуце), «Театр на протязі століть» [16].

Радіо в **Болгарії** працює з 1927 р. В країні існували культурні товариства – «читалища», які слугували для книгообміну, мали кіноустановки та радіоприймачі [7, с. 418-420]. Одно з завдань Болгарського ТБ – просвіта. В 1969 р. інформаційно-публіцистичні та учбові передачі займали 67%, а художньо-музичні та розважальні передачі – 33 % в загальній сітці мовлення [7, с. 420]. Того ж року була сформована Національна Рада «Художня творчість, культурна діяльність та ЗМІ». Вона координувала діяльність творчих союзів та установ культури між собою й з радіо, пресою та ТБ [7, с. 514]. На телебаченні виходили освітні програми. Школа користувалась в своїй діяльності засобами ЗМІ [7, с. 517].

В СРСР просвітницька роль радіо поєднувалась з політико-ідеологічним впливом. Просвітництво через радіо було популярним при подоланні неписьменності. Люди «тягнулися» до радіо як до джерела культури як до чогось незвичного та малодоступного в звичайному житті. Країна лежить після громадянської війни в руїнах, частина районів малодоступні, далекі від культурних центрів. Основу радіомовлення СРСР початкового етапу складали музичні програми. Малописьменні слухачі радіо дуже поважали оперу, класичну музику. Переважна більшість слухачів ніколи не була в справжніх концертних залах чи опері. [9]

З радіо був пов'язаний перший серйозний досвід ДН в СРСР за допомогою технічних засобів. В 1928 році був створений робітничо-селянський університет «з радіо» (п'ять факультетів: загальноосвітній, антирелігійний, кооперативний, педагогічний та аграрний). Заняття почались 15 жовтня 1928 р. Радіоуніверситет вчив російської мови, математики, суспільствознавству, адміністративно-господарській справі. Кожний слухач, що виконав контрольні та залікові завдання, отримував посвідчення про закінчення університету. Там вчилася 80 тис. студентів-заочників [9]. В 1929 році в радіоуніверситеті чотири факультети – робочий, селянський, комуністичний, комсомольський. На радіо систематично виходили уроки іноземних мов. Особи, що прослухали лекції, приїздили в центри тестування для іспитів. Тим, хто їх склав, видавали диплом встановленого зразка. Більш проста форма ДН – партійно-ідеологічне навчання – була схожа за формою до просвітницьких лекцій в Східній Європі. Оцінювання слухачів проводилось викладачами на місцях. В 1930 році Інститут марксизму-ленінізму при ЦК ВКП (б) передавав лекції по радіо з історії партії, революційного руху в Росії та філософії. Біля мікрофону виступали пропагандисти, учасники революційного руху, ветерани революції [9]. Люди збиралися коло радіоприймачів для колективного прослуховування. На місцях розгор-

талися «радіопартаудиторії». Тільки в Краснодарі на промислових підприємствах та в колгоспах Пашковського району було створено біля 80 радіопартаудиторій [2,5, 9].

Висновки. За допомогою радіо, а потім і ТБ, в регіоні були реалізовані як загальнопросвітницькі проекти, так і різні моделі ДН. Перш за все – лекційні курси без зворотного зв'язку, навчання з консультаціями й оцінюванням на місцях (в школах, наприклад), а також навчання з виїздом в централізований центр тестування для здачі іспитів. Скрізь, де навчальний контент передавався по радіо, ТБ – навчальні програми ДН були інтегровані в існуючу шкільну програму. Підкреслимо, що в епоху традиційних електронних ЗМІ організувати ДН за допомогою технічних засобів могли тільки потужні (державні) центри. Нині ж за допомогою мережі Інтернет (текстових, аудіо- та відеоматеріалів) це можливо і для кафедр, лабораторій, факультетів. Окрім того, можна забезпечити зворотній канал зв'язку для учнів. Досвід створення організацій, де поєднують практику мовлення, дослідження та науково-педагогічної роботи, буде корисний в практиці ДН.

Список використаних джерел

1. Горизонтов Л.Е. Краткая история Польши / Л.Е. Горизонтов, В.А. Дьяков, Ф.Г. Зуев и др.; под ред. докт. ист. н. В.А. Дьякова – М.: Наука, 1993. – 525 с.
2. Горяева Т. Радио России. Политический контроль советского радиовещания 1920-1930-х гг. / Т.Горяева – М. : РОССПЭН, 2009. – 250 с.
3. Губарев В.К. История Украины / В.К. Губарев. – Донецьк: БАО, 2008 – 494 с.
4. Исламов Т.М. Краткая история Венгрии / Т. М. Исламов, А.И. Пушкаш, В.П. Шушарин. – М. : Наука, 1991. – 608 с.
5. Кравченко Е. История регионального радиовещания : на примере Краснодарского края / Елена Владимировна Кравченко / Автореф. канд... дисс. на соиск. уч. степени канд. филол. наук. спец. журналистика 10.01.10 . – Краснодар, 2007. – 24 с.
6. Крупичка М. Чешское радио в датах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radio.cz/ru/static/istoriya-radio-praga/istoriya-cheshskogo-radio>
7. Литаврин Г. Краткая история Болгарии / Бирман М.А., Билунов Б.Н., Гребенников В.Н., Гришина Р.П., Злыднев В.И. – М. : Наука, 1987. – 514 с.
8. Павликова Марина Общественное телевидение Венгрии 2000–2010 годов: МТВ в условиях затянувшегося кризиса / М.Павликова [Електронний ресурс] // Медиаскоп, № 3, 2010. – Режим доступу: <http://mediascope.ru/node/595>
9. Радиожурналистика / под ред. А.Шереля [Электронный ресурс] – М.: МГУ, 2000. – Гл. 3. – Режим доступу: <http://evartist.narod.ru/text5/48.htm>

10. Степчук С. Закарпаття Сплануй і подорожуй : туристичний путівник. – К.: ДНВП «Картографія» . – С.46-48.
11. Cooperation culturelle : etudes et experiences Trois semaines de television Une comparaison internationale Belgique, Bulgarie, Canada, France, Hongrie, Italie et Japon. – Paris : Unesco, 1982 – P. 57-59.
12. Kaposy M. A Magyar Televízió története/ Miklós Kaposy // Magyarország a XX. században, III. kötet Kultúra, művészet, sport és szórakozás. – Babits Kiadó: Szekszárd, 1996-2000 – P. 460-473.
13. Kaposy M. A magyar televíziózás műfajai / Miklós Kaposy // Magyarország a XX. Században, III. kötet Kultúra, művészet, sport és szórakozás. – Babits Kiadó : Szekszárd, 1996-2000. – P. 473-496.
14. Kaposy M. Duna Televízió/ Miklós Kaposy // Magyarország a XX. században, III. kötet Kultúra, művészet, sport és szórakozás. – Babits Kiadó: Szekszárd, 1996-2000. – P. 495-499.
15. Sucharska A. Kultura w Bydgoszczy w latach 1945-1980 // Bydgoszcz wczoraj i dziś 1945-1980. Praca zbiorowa pod red. Stanisława Michalskiego. Bydgoskie Towarzystwo Naukowe. Państwowe Wydawnictwo Naukowe Warszawa-Poznań 1988. – 320 s.
16. Television in Romania [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Television_in_Romania
17. Tertinszky E. A Magyar Rádió hőskora (1925–1932) / Edit Tertinszky // Magyarország a XX. században, III. kötet Kultúra, művészet, sport és szórakozás. – Babits Kiadó, Szekszárd, 1996-2000 – P. 354-361.
18. Tertinszky E. A Magyar Rádió, a magyar kultúra szolgálatában (1933–1938) / Edit Tertinszky // Magyarország a XX. században, III. kötet Kultúra, művészet, sport és szórakozás. – Babits Kiadó, Szekszárd, 1996-2000. – P. 362-372 .
19. Tertinszky E. A Magyar Rádió háborús évei (1939–1944) / Edit Tertinszky // Magyarország a XX. században, III. kötet Kultúra, művészet, sport és szórakozás. – Babits Kiadó, Szekszárd, 1996-2000 – P. 373-378.

Ця робота ліцензується відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Авторське право (с) 2012 Stepura Igor Volodymyrovych Стенюра Ігор Володимирович

Отримано: 15.11.2012

Відрецензовано: 29.11.2012

Опубліковано: 29.12.2012